

KROATISCHE SCHRIJFSTER SLAVENKA DRAKULIC

Alsof ik er niet ben

Zo lang woorden slechts zaken zijn die je ziet maar aan je voorbij gaan, blijven de feitelijke gebeurtenissen op een afstand. Pas als de woorden zich in je gedachten gaan nestelen komen ze langzaam tot leven. Deze ervaring had ik toen ik het boek: 'Alsof ik er niet ben' las van Slavenka Drakulic. De oorlog die op de Balkan woedde had ik voor kennis aangenomen, maar verder ging hij aan me voorbij. Nu zat ik er plotseling middenin en er was geen uitvlucht meer mogelijk. De hoofdpersoon 'S' beschrijft heel beklemmend wat haar zoal is overkomen. Hoe ze van de ene op de andere dag de zeggenschap over haar leven kwijt raakte. Ze had in eerste instantie gedacht dat alles aan haar voorbij zou gaan, zoals een boze droom die de volgende dag oplost in het niets. Maar de dag kwam en de boze droom bleef. Niets zou ooit meer hetzelfde zijn. 'Alsof ik er niet ben', zegt ze herhaalde keren. Ontdaan van alle menselijke waarden en normen is ze enkel nog een gegeven, inwisselbaar voor elke willekeurige ander. Zo ontstaat de strijd om te overleven, een gevecht dat enkel slachtoffers kent. De prijs om te overleven blijkt ook voor de hoofdpersoon erg wrang. Het kind te moeten baren van de kampcommandant had ze niet ingecalculerd. De vraag die in het boek oprijst is dan ook: 'Hoe ga je hiermee om'?

'Ik wilde hun woorden terugvinden, hun zwijgen een stem geven', zegt de schrijfster. Om het zwijgen van Bosnische moslimvrouwen die in Servische vrouwenkampen systematisch mishandeld en verkracht werden te verwoorden moet je van goede huize komen. De Kroatische journaliste en schrijfster Slavenka Drakulic is zo iemand.

Bekendheid verwierf ze in de jaren negentig met essays die gebundeld werden in: 'Hoe wij het communisme overleefden en bleven lachen' (1992) en 'Café Europa' (1997). Tevens publiceerde ze verhalen en romans zoals: 'Marmere huid' (1991), 'Hologrammen van angst' (1994) en 'De vrouw die haar minnaar opat' (1996), uitgaven van De Prom te Baarn. Ze verbeeldt een werkelijkheid die ons voorstellingsvermogen te boven gaat.

Geen klaagzang, maar een verslag van een absurde reis die je overleeft als je jezelf trouw blijft en niet vastklampt aan je gevoelens van haat of wraak. De hoofdpersoon is zich hier van bewust geworden. Ze verduidelijkt dit in de volgende citaten: 'Wat is het gemakkelijk te vergeten dat de dood ook sporen nalaat op degene die ze toebrengt' en 'Beulen hebben de vergetelheid nodig, maar slachtoffers mogen hun die niet geven'. Drakulic laat ons zien dat als we een masker opzetten en onze rol overtuigend spelen we de grootste vernederingen kunnen overleven. Dat we zelfs de regie over het rollenspel kunnen overnemen. De schrijfster zet steeds tegenstellingen tegenover elkaar en laat zien dat we altijd een keuze hebben hoe sterk de normen en waarden ook vervaagd mogen lijken. Hoe begrippen als tijd en ruimte volkomen kunnen veranderen. Dat de woorden 'hoop', 'bevrijding' en 'wachten' voor gevangenen een eigen werkelijkheid vertegenwoordigen. Hoe zwijgen door vervreemding je schande kan bedekken. Je kunt overleven door te vergeten en dat het altijd nog erger had kunnen zijn. Wat het boek zo bijzonder maakt is dat ondanks alles wat de hoofdpersoon heeft doorgemaakt ze haar eigen waarden en normen niet heeft verloochend. Het volgende citaat verduidelijkt het waarom.

'De beste manier om je op iemand te wreken is door niet te worden zoals hij is' Marcus Aurelius (Romeinse keizer filosoof). (JP)

'Alsof ik er niet ben', Slavenka Drakulic (uit het Kroatisch vertaald door Reina Dokter), De Geus, ISBN 90 5226 837 1, gebonden fl 39,90